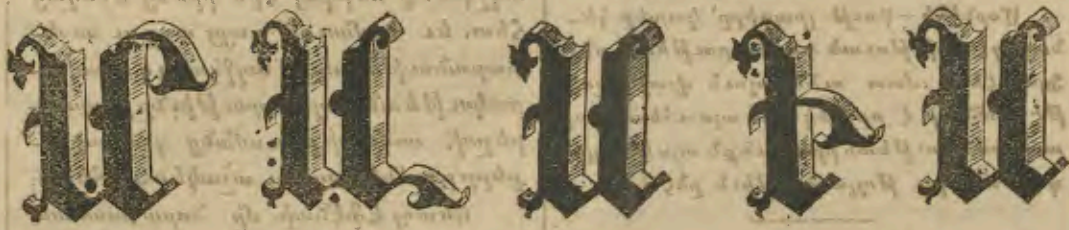

ՊԱՅՄԱՆՔ	
Տարեկան գին և Պոչտայ համար	130 դր.
» Գաւառացի »	160 »
» Ոտար երկիրներու »	180 »
» Երկրամասայ և Պոչտայ »	75 »
» Գաւառացի »	80 »
Խաւարանչիքի քերթի գին	60 փր.
Կանոնադրման ասոր մէկ անգամի հա-	
մար 2 դուրսէ, երկու անգամի հա-	
մար 60 փարսյ, աւելի անգամներ-	
ընէ համար 40 փարսյ :	

Լ Ր Ա Գ Ի Ր

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՋԳԱՅԻՆ ԲԱՆՍԱՌԱՍԿՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԵՆՈՅԱՆՆԵՐՈՒՊՈՒՆ 22 ԱՊՐԻՒՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Գաղղիոյ մէջ հասարակաց ու-
շաղկաւորութիւնը բոլորովին ժողովրդա-
կան քաղաքացիութեան վրայ դրացած է,
այնպէս որ ամենեւն առաջ կանա-
վարութիւնը դաւանադրեալաց շրջա-
նակաւ մը դրկելով հրաման ստաւ
որ արտաքին կարգի վերականգնու-
թիւն ի դարձ դնեն ժողովրդեան
քաղաքացիութեան իրենց իրաւունքը հա-
մար Այս նպատակով արհաւիրեալ
կան մասն ալ մեծ մասնաժողով մը
կազմեց փարիզու մէջ՝ Արդարեւ
դ. քաղ. նախագահութեան ներքեւ :
Երկու կայսերական—ազատամարտի
քաղաքացիական Պ. Պ. Քլէմենտ—Տիւրքին
եւ Լալի Տր թիւրքութեն յիշեալ մասնա-
ժողովին դիմադր անդամներն են, եւ
դաւառացի մէջ ալ ճիշդը բացած են :
Չարեւելոյն հասար-
ակականութեան երեսփոխանը, ալ ա-
ռանձին դուրսում մը ըլլա, ուր քաղ-
աք խմբակիւններն ալ հրաւիրած էին :
Այս ժողովին մէջ գրեթէ միաձայն
կերպով որոշեցին բացարձակ քաղ-
աք եւ յայտարարութիւն մը հրատա-
րակելով ի նայն, յորդորել նաեւ ժող-
ովուրդէն, թէ եւ իրենց մէջ քանին
Պ. Քլէմենտ հետ չուզեցին որ երեւ-
նաւոր խմբակայ հետ ընկերանա-
լով անոնց կարծիքին յարած երեւ-
նան :

Քաղաքացիական ներկայացած
խնդիրն հետեւեալ կերպով պիտի ըլ-
լայ եղեր, ինչպէս որ արտաքին խոր-
հրդին մէջ որոշուած է :

« Գաղղիական ժողովուրդը կը հա-
տառէ 1860 էն ի վեր պետութեան
մեծ ժողովոյ դարձակութեամբ կայ-
սեր կողմէն Սահմանադրութեան մէջ
ի դարձ գրուած բարեկարգութիւննե-
րը եւ կը վաւերացնէ 1870 ի երա-
կաւորութեան անհրաժեշտ անհրաժեշտը : »

Գաղղիացի գաղթականներէն Պ.
Քլէմենտ անուն երեւելի հասարակա-
ցիական մը, որ կայսեր շնորհած
նորոգութիւնը մերժելով չէր ուզած
Գաղղիական վերադառնալ կենդանի կող-
ւայն մէջ չախճանելով անոր յաղա-
կաւորութեան առթիւ դարձական
հաւ մը խօսեցաւ Պ. Վիլիամ—Հիւլի
որ անոր արարական ինչն էր :

Ահաւասիկ Վիլիամ—Հիւլի ճա-
ռը, ուր բազմաթիւ կիւս անտրկու-
թիւններ կան կայսրութեան գէմ :

« Թող ներքին ինձ պատուել այս
առաջնադար հեղինակն եւ քաջ մար-
դը : Արեւելեան ամեն կերպերը կը
ժառանգէր նա, պատերազմի կրակոտ
արեւելեան սկսելով մինչեւ համա-
րատարութեան մեղմ արեւելեան,
թնդանութիւն գէմ քաջայան զինա-
դաւաղ զիւցաղութեան սկսելով
մինչեւ հայրենիքէն բացակայութիւ-
նէն ընդունելու զիւցաղութիւնը :

Պատերազմը եւ միանգամայն իշտակի-
քը նա : Այս երկրորդ դարձակ շատ
մարդոյ, եւ մեծաւոր ինչի պէս որ
հիմայ այս խոսքերս կ'ուզեմ առ ձեզ,
այն ալ արեւելեան եւ կաթողիկոս-
թեան կուսակցի եղած էր : Այս ք
պատասխանաւոր էր իր սկզբնական
կարծեաց համար : Սկիզբին պիտի
վախճանին ճշմարտութեան առաւել
արժէք, կուսայ : Բեւեռը զոհ եղած
էր ի սկզբնային նպատակի դատա-
րակութեան, որ մանկանց համար լա-
ռած տեսակ մ'որդայն է որ պատ
մութիւնը դեռաւ ինքնին միաբերէ կը
ժամկէտ որ իրողութիւնները կը խոր-
դաւեն եւ միաբեր կը շփոթէ, որոյ ար-
դարեւ են կողմ սերունդներ : Թող
դոյ բռնաւոր մը, եւ կրնայ խորեւ
ազէտ ազդ մը, ամեն կերպով, նայն
իսկ անոր հաւանութիւնն ալ առնելով
կրնայ զայն խորեւ նայն իսկ ընդհա-
նուր քաղաքականութեամբ, այն ատեն
կը տեսնուի ժողովրդեան մ'երեւելովը,
որ ժողովրդական քաղաքականութիւն
(Բեւեռ) կոչուած խորեւական
ստորագրութիւններու միջոցաւ : Կը
կուսակցութեան քաղաքականութեան
տեսակով, ինչպէս, նորէն դա-
տարակալած էր Տարիքով հասունցած,
իրականութեամբ վարձառու եղած,
արաւարտութեամբ իւր դատողութե-
ան ուղղած, արեւելեան կուսակ-
ցութեան հասարակականութեան կու-
սակցի եղաւ : Երբ որ մէկ մը ճշմար-
տութիւնը տեսաւ, ալ ինքեղեւն անոր
նոր իրենց Այնպէս խորեւ եւ հա-
տառն անհրաժեշտութիւն մը տեսնուած
չէր բնաւ : Թէ եւ հայրենեաց սիրովը
կը ազդուէր, բայց եւ այնպէս ինք-
զութիւնը մերժեց չա' իր հաւատար-
մի մահաւոր կերպով : Գաղղիոյ արեւ-
ելութեան իր սիրան ի խոր կը խոցելու
իւր աչքը մէտ ալն տուութեան վրայ
ուզած էր որոյ անունն է կայսրու-
թիւնը կը զայրամարտ, կը հեծէր իւր
հայրենեաց համար զգացած պատկա-
ռանայ ներքեւ, եւ անհրաժեշտ վախ-
կը տուածալիւ իւր արարտն ու զայրոյ-
թիւն տան եւ ինք տարի տեսնէ : Տե-
սէ ք զինքը վերադառնալուն չնշա՛ծ,
Ո՛հ Այս խօսքս եւ կառնում : Մահը
քուն չէ, այլ կեանք : Մահը վառաւոր
իրացում մ'է : Մահը մարդու երկու
կերպով կը գալի, նայն զայն կը սա-
ռուցանէ, յետոյ յարութիւն առնուլ
կուսայ : Իւր շունչը դադրած է, այն
բայց դարձեալ կ'ապրի, կը տեսնենք
այն աչքերը զորս մահը դրացած է,
բայց չ'ենք անանկ զանանկ զորս կը
բանայ : Երբն ու բարեւալ, վաղեմ ըն-
կերակցիւ իմ Գաւ կ'երթաւ անհուն
երջանակութեան շրջանին մէջ արդա-
րութիւն, ճշմարտութիւն, երազայու-
թիւն, ներդաշնակութիւն, եւ սէր
դանելու Գաւ թեւ կ'առնուի գէտ
իւրոյ թռչելու : Գաւ տուածայն ար-
բաղան եւ յաւանանական կենաց մէջ

ապրելու կ'երթաւ Գաւ արեւելու կ'եր-
թաւ հին, ուր կը կենան մեր կենքերը
լուսաւորող պայծառ հոգիները, ուր
կը ընտանի իմաստունները մարտիրո-
սները, առաքելները, մարդարեւներն
եւ աղատարարները : Գաւ կ'երթաւ
այն մեծամեծ հոգիները անանկու,
որք կը վաղին այն ճառագայթաւոր-
ձակ դուռիցն մէջ զոր մահը տուաւ ի-
րենց : Լուր տուի, ըսէ՛ Ժան—Ժաք—Պա-
սթի թէ մարդկային դատողութիւնը
դաւաղանաւ կը ծեծուի, ըսէ՛ Պէր-
քարիայի թէ օրէնքն այն անտիճան
տեսիլով պիտի մը հասած է որ
պայմանութիւն ընելով կը քաջալի ըսէ՛
Միլլապոլի թէ 899 խալիստականու-
թեան խաղը դարձած է, ըսէ՛ Տան-
թանի թէ ծոռեւն ալ վառ չ'ուր մը
Գաղղիոյ վրայ լուսնայն է : Բոլ-
Սէն—Ժիւսթի թէ ժողովուրդը խօսե-
լու իրաւունք չ'ունի, ըսէ՛ Միլլապոլի թէ
թէ զորաւանակը խորհուրդ փառաւն-
քէ զուրկ է : Բոլ-Պոլսի թէ
հասարակականութեան ինքն իրաւունք
կ'ուր : Բոլ—Պոլսի—Տեմաշին թէ
տղարարութիւնը մեռաւ : Բայց ըսէ՛
նաեւ անոնց ամենուն թէ ամենայն
ինչ լուր է : Թէ Գաղղիոյ մէջ քաղաքացի-
ականութեան կը մըրի, եւ թէ մեք,
հետ ի Գաղղիոյ, մեք ալ մը արար-
եալներ, որ գեւ կենդանի ենք, տա-
կաւին կը յարաւորենք, եւ հասար-
տայն ուղղած ենք որ արարող կոչ-
ւած մեծ խորամին վրայ կանգնելով ը-
նաւ չ'ալիս անձնատուր ըլլանք, մեր
համադրումով, եւ իրենց ուրուականու-
թիւն :

Վիլիամ—Հիւլի այս խօսքերն ա-
ւարտելէ ետեւ թիւի մը հոգ լեցուց
գաղաքին վրայ, եւ հանգիստ վեր-
ջացաւ :

Ռաւիա իր վերադառնալով զորու-
թիւնը վերադառնալով տուած է իր
բոլոր ուշադրութիւնը եւ կարծեալ թէ
մտաւոր արտաբերումի մը պատրաս-
տուելու երեւոյթ ունի :

Վիլիամ զորաւորութիւնը որոշեալ
թիւն է 102000 մարդ, որոց 87000 ար-
դէն ժողովուած են, ամենն ալ կորու-
թիւն եւ ընտրեալ մարդիկ :

Անոնց կը թուի մեծ խնամ կը
տարուի, եւ բանակին ռազմաթիւրքն
ալ իրաւ կատարելադարձեալ են :

Տէրութեան բոլոր ճաւորաններն
ու զինուց զորաւորաններն հաղորնե-
րով թնդանութիւն կը ձուլեն եւ օրը 2000
նոր հրացան եւ 300000 փամփուշտ կը
չ'ենան :

Հաւանքային արեւելեանները Գաւ-
կի տնին առթիւ իրենց վիճակները
դարձան Հոթիլին, ուր հաւանական
է որ մէկ մ'ալ չ'երթան :

Ամենն ալ առանց բացառու-
թեան համադրուած են որ անտարա-
կանութեան հրատարակութիւնը եկե-
ղեցին հիմն պիտի քանդէ : Ռաւի

ՊԱՅՄԱՆՔ
Գործն դադար լրացնող հանքու
ծախքը իրաւարարութեան վրայ է :
Իրաւարար վերաբերեալ համակ
կամ որ եւ կը գրութիւն խմբակի
—Տնօրէնի պիտի ուղղուի, և Պո-
լիս, Պիլիկի խան, Մալիսի գրական
եակը :

Հանքու ծախքը չ'հարաւոր հա-
մակ չ'ընդունուի :

մարդերն զրա՛ծ են (եւ ամբ հա-
մար մեծ օրերս յատուկ դաւանում
մը պիտի ընեն) : Իր Գաղղիոյ Գերմա-
նիայ եւ չ'ընտանի—Վիլիամի եւ
պիտակացան հետ միանալով այն նոր
վարդապետութեան հրատարակու-
թեան գէմ աստիկապէս բոլորեն :

Գաղղիոյ նախկին արարութիւնը դար-
ձաց արտաքին ճարտի կամին առ Պա-
պական արքունիքն ուղղած ճաննայա-
րին պատճէնը հրատարակեալ : Գաղ-
ղիոյ կուսակալութիւնը յայտարարու-
թիւն կ'ընէ թէ կայսրն ի սկզբնային
չէր քաղաք մը բանալով չէր ու-
ղած ընդհանրական ժողովոյ մէջ ներ-
կայացուցիլ անտանկաւ կուսակցն ի
գործ դնելը զոր Գաղղիոյ վերապետ-
ները միջառնեցան : Երկու թայց մեծ-
րոյ յիշեալ ժողովը քաղաքական եւ
քաղաքային կարգի վերաբերեալ խոր-
հիւններ ալ յաղարկէ : Եւ կ'ընդհան-
րականութեան յարաբերութիւնները վի-
ճարանութեան ենթարկելու վրայ ըլ-
լալով, Գաղղիոյ կառավարութիւնն ալ
պարտ կը համարի իրենց այս կէտին
վրայ դաւաղութիւններ ներկայացնել,
եւ յորդեմ թէ երկրին օրինաց հակա-
ռակ վարդապետութիւններ ընդունի-
լն ի նշ յաղանակ եւ շփոթութիւն
կրնայ ձգել միաբերութեան մէջ : Այս կու-
սանց դարձակութեան մէջ բնաւ
հնչում ի դարձ չ'ալիս դէն, իւր մի-
ջառութիւնը մի միայն բարոյական
պիտի ըլլայ, եւ քաղաքային ընկերու-
թեան իրաւունք յարգուելով ինքեղեւն
կրնայ ընկերութեան իրաւունք եւ
աղաքութեան դաշնու, միաբ չ'ունի :
Բայց Գաղղիական խառնածանք կը խոց-
ուի Պոլսէն եւ ինդհանրական ժողովոյ
կառավարաններն, որպէս ինքեղեւն
կանանց դաւանադրեւ դարձ ձը-
դ են բոլոր այն բաները որք կրնան իւ-
րապէս ամեն պետութեանց օրինա-
կան եւ ընկերային կարգի վրայ ծա-
նոր հետեւանքներն առաւել բերել : Բան-
դի օրով որ ինչեւոր դաւանադրեւ վար-
դապետութիւն ի ընկն առնուի, այն-
չալ անձ խոսքի կ'ըլլայ ուրանալ թէ այն
վարդապետութիւնը քաղաքային ըն-
կերութեան բոլորովին կրօնականին ալ-
սինքն կաթողիկէ կը ընեն ենթարկուելու
սկզբնային կը յանգի : Նոր դաւանադրեւ
համեմատ, որ անտիճանայն արարական
վաւերացումով կը հաստատուի Պա-
պական անտիպարութիւնն ու կաթողիկէ
կ'ընդհանրային իշխանութիւնը պիտի տա-
րածին ո՛չ միայն յայտարարութեամբ ծա-
նուցուած ճշմարտութեանց, այլ նա
բոլոր անոնց վրայ որք հարկաւոր կ'ե-
րթան տանկութիւնը որ հարկանելու :
Մէկ խօսքով անտարակաւնութեան եւ
կաթողիկէ կ'ընդհանրային իշխանութեան ու-
րիշ սահման չ'անցուցիլ, բայց թէ նայն
եկեղեցւոյ նշանակաւ տահմանները եւ
քաղաքային աւ զինական կարգին վի-
րաբերեալ սկզբնայիններն ալ անոր ի-
րաւասութեան ներքեւ կը մտնեն :

Հաստենանի անունն յիշատակու-
թեան առթիւ Սամաթիոյ Հայ կաթո-
լիկաց եկեղեցւոյն մէջ այս կիրակի
օրն ալ ցոյցեր եղան եւ քիչ մնաց որ
կախ ծաղէր, բայց ստորկանութեան
միջամտութիւնն առաջին առաւ, մի-
այն թէ ձայնաւոր պատարագը թիւ
պատարագի փոխուեր է ։

Գանձարկի եկեղեցւոյն մէջ ալ հա-
կահաւանեան քահանայ մը պատարագ
ընել ուղեղով Հաստենանի չեղած կու-
սակից ճէքեան վարդապետը նախա-
տանօք վաճառեալ է զայն, բայց հակա-
հաստենանը վերջապէս յաջողեալ են
իրենց քահանային պատարագը բռն
տալ ։

Հաստենանին մօտ օրերս կ' Գօլիս
դաւանաւոր դիտարարութիւնն ունենա-
լուն լուրը՝ զոր լրացիրք անանք ար-
ւած են, առաւ կը հանուի ։

Հետեւեալ նամակը շարաթ օրն
եկաւ մեզ, բայց լրացիր արդէն մա-
մուր դրուած ըլլալուն՝ այս առաւ
մնաց հրատարակութիւնը ։

18 Ապրիլ 1870

Այնիս Մասիս
Երեկոյան (ուրաթ) Մանգուէի մէջ
Լեւոն ստորագրութեամբ նամակ մը
հրատարակուած էր ։ Ոմանք այդ ա-
նունէն հրապարակաւ կարծեալ են թէ
նոյն նամակը Մասիսի Հայկա՝ Նա-
խապէս խմբագրող Լեւոնի գրչէն ե-
լած է ։ Այս սխալ կարծիքը չորսու
համար պարտաւ կը համարուի, յայտնել
Ձեր ընթերցողը որ այդ նամակը ինչ
չէ, ինչպէս որ անոր ոճն ու նիւթն
խիլ կը յայտնէ ։

Բարեկամ
Լեւոն

Մեր արդայ բարեկամին յիշած
նամակը Պէշիկի մէջ գրուած է Լեւոն
ստորագրութեամբ ։

Նամակագիրը՝ Զատիկն երրորդ
օրը Մարտիկեան վարժարանի մէջ
կատարուած երեսփոխանական ժող-
համարին մեր ալ ներկայ գտնուած
ժամանակ Գեր. Խորէն եղեակորսին
հետ զիտար բարեւել եւ ընտրական
գործողութեանց վրայ վարչութեան
կողմէն Պէշիկի մէջ գրուած հրահան-
գը տեսնել ուղեկիսի եւ Սրբազանին
ալ հրահանգը մեզ ցոյց տան եւ այս
առթիւ մեզ հետ խօսակցելու տեսնելով
զարմացել եւ հետաքրքրութիւնը շար-
ժելով բարեկամներուն հարցոյցեր ի-
մացեր է թէ Խորէն լրբազան մեզ
հետ հաշտուեր է ։

Խորաւ հետ ազդային եւ ոչ անձ-
նական պատճառաւ վիճող Հայ եկե-
ղեցականի եւ Հայ աշխարհականի մ' ի-
րար ողջունելուն եւ ազդային խընդ-

րոյ մը վրայ քանի մը խօսք փոխանա-
կուելն վրայ զարմացող եւ հետաքրք-
րութեան մէջ ինկող նամակագիրը կե-
րեւի թէ այսպիսի քաղաքավարութիւն
չապաւոր եղեր Գեր. Խորէն կողմի-
պոէն, այլ կը կարծէ եւ թերեւս կը
յուսայ եղեր որ ժողովի մը մէջ իրա-
բու հանդիպած ժամանակին, դու-
հիկ մարդոց պէս՝ ի թէ ոչ կուէին
զոնէ վերար արհամարհելին, կամ կոշո
բրտու թեամբ իրարմէ երես դարձը-
նէին՝ Նամակագիր էֆէնտիկն զար-
մանքն ու հետաքրքրութիւնն այս բը-
նական հետեւութիւնը կը հանէ, որ
ինչպէս կը տեսնուի՝ նոյն իսկ Խորէն
կրողական նպատակաւ ըլլալէ շատ
հեռուէ ։

Կիւմանք թէ Օրդայի բարձրա-
գոյն հրամանաւ մէկ ամիս հրատարա-
կութեան զաւարեր է՝ վարչական
հանգանակ հաստատուելու եւ ի-
շխարհի ստորագրութեամբ հրատարա-
կուած գրութեան մը պատճառաւ ։

Խմբագիր

Ներկայիս Զեր մօտակայ թերթե-
րէն մէկուն մէջ հրատարակելիք կը
ինդրուի ։

Եղիազարեան Մեծ. Յովհաննէս
էֆէնտիկն մեզ ուղղած հրատարակել
օրինակը յիշածն իւր 133 երրորդ
թուոյն մէջ հրատարակելով անոր յա-
րակից նկարագիր մ' ալ ըլլած է ։ Այդ
օրինակը գրուածը պատասխանել մեր
զարծը չէ՝ բայց ճշմարտութիւնը
պարզ կը գնէ մեր վերայ յայտնե-
լու օր այն նկարագրութիւնը ծայրէ-
ի ծայր առաւ ու սխալներով ի եւ ի-
րողութեան բոլորովն տարբեր է ։
Ձայս կ' ըսեմք եւ ասոր վրայ կը կոչու-
նք Ամեն. Ս. Պատրիարքը՝ որ հետեւեալ
առաւօտուն թաղիս քարոզիչ Արք.
Ամբրոսիոս վարդապետի ձեռամբ նոյն
ժողովը շարունակութեան հրաւիրեց
եւ ինքը Անձամբ նախագահեց ։

Իսկ Մեծ. Եղիազարեանի նկատ-
մամբ նոյն գրուածին մէջ տեսնուած
զրպարակի նախատեսաց գալով հարկ
չենք տեսնել պաշտպանութեան երեւ-
թիւնը Մեծ. Էֆէնտիկն ամբիւ մնա-
նալով պէտք չի թողար ասոր, մինչ-
դեռ իւր ազդողութեամբ բազմաթիւ
ճառարկութիւնները մասնաւորապէս
Բերայի մէջ անջինջ հետքեր ունին
կենդանի ։

Միտմը խորին յարգանքով

11 Ապրիլ 1870 Բերայ

Մ. Մեքենաբէշ . Լ. Լեւոնի .
Ինչեւէր . Ս. Պատրիարք . Մ. Մաթիւնեան .

Մեքենա . Ս. Պատրիարք . Մ. Մաթիւնեան .
Յ. Հ. Մեքենաբէշ . Յ. Վ. Տաշաբէշ .
Մ. Լեւոն . Մաթիւնեան . Տ. Վ. Տաշաբէշ .
Մեքենա . Ս. Պատրիարք . Մ. Մաթիւնեան .
Տ. Մ. Լեւոն . Մաթիւնեան . Մ. Մաթիւնեան .
Եւ ինչեւէր Մ. Պատրիարք ։

1870 մարտ 27 յիշարկեր

Խմբագիր
Քեօր Ղազարեան անուն անձ մը
Մոսկու ըստ ան վարչական հետա-
ւոր երկրորդ կը գտնուի տեւաւորական
զարծն եւ երկուս խառնութեան ի վեր
իւր նամակագրութիւնը գաղաւթ ըլ-
լալով՝ ամենեւին իւր վրայ լուր մը
տեղեկութիւն մը հասնուի, վերջա-
պէս նոյնպէս ի Մոսկու ընտանեալ նո-
րին տեւաւորական ընկեր Նախագահին
Մարդիկ ազգայն իւր հօրը Նախագահին
Մ. Մարտիրոս ազգայն նամակ մը կը
զրէ թէ Գեօր Ղազարեան Մարտիրո-
սը անդր մեռաւ ։ Յիշեալ Նախագ-
ահին Մ. Մարտիրոս ազգայն եւ այլք
Գեօր Ղազարեանին Մարտիրոսին
վրայ առնելիք ունենալով, երբ այս
լուրը կառնուի, անդոյս դատա-
ւորին ձեռք յիշեալ Գեօր Ղազարեա-
նին տունը կնքել կը արուի, որպէս զի
անոր կայքը եւ ստացուածք թերե-
քէ ըլլալով պարտաւորեալութեան բաժին
ըլլան ։ Ընտանիքը իւր ամուսնոյն մահ-
ուան գոյշը առնելով՝ կտակ կ'աւ
լալին ընել եւ կրօնամոլութեամբ կ'առա-
նուի, եւ այնուհետեւ Գեօր Ղազարեա-
նը մեռած կը համարուի ։ Ասոր վրայ
բաւական միջոց անցնելէն ետք, ու-
մարի երկրաստորդ անձ մը Գեօր Ղա-
զարեանին կնոյն հետամուտեալ կ'ու-
ղէ, եւ Տ. Մեքենաբէշ քահանայն կու-
գայ պատկի հրաման առնու մեզնէ ։
Այս բանին բաւական ընդդիմա-
ցանք մենք եւ չուղեցինք հրաման
տալ, չէ թէ կատարուին նախապէս
նոյն նախորդ առաւ մահուան վրայ
վրան զի ըստ վարչական սովորութեան
քաղաքիս երբ որ քաղաքացի մը պան-
կը ընտանեալ մէջ կը մեռնի եւ տեղէն
լուր կը տրուի, ալ այնուհետեւ ըն-
տանի մէջ հարկ չ'մտար, մահաւորն ու
տակ քննելի ալ անհնար էր տեղոյն
բազմամեայ հետաւորութեան համար
Հայոց անոր համար որ յիշեալ պը-
տակով ուղղ երկրաստորդ Գեօր
Ղազարեանին կնոյն մեռնաւ որ ազդա-
կից ազդեալ մը նշանուած էր, սակայն
անկարելի եկաւ զինքը տարահանել
որաճառ, վրան զի արդէն յիշեալ
կնոյն հետ սիրահարական սերտ յա-
րաբերութիւն ու հարգողակցութիւն
հաստատուած է եղեր ըստ վրայի թեան
քահանային Այս պայպէս ըլլալով տե-
ւանք որ մեր կողմնէն ի թէ հրաման
չ'տրուի, պարտաւոր են անմիջապէս

կաթիլի կամ բողբոջական պաշտօնի
ձեռքով պատկուելու ։ Մահաբերեցնք
որ պատկը որ եւ կցէ եղանակաւ պի-
տի ըլլայ, ու միանգամայն կրօնքէ պի-
տի ելլան ։ Ուստի ըստ իմ դատողու-
թեան՝ երկուց չարեայ փոքրագոյնը
ընտրելով իբր յախմայից բաւազատա-
կալ հրաման տուինք ։ Այսպիսի բանե-
րու մէջ քիչ մը որ թողաւութեան չ'ը-
նան, շատերուն սովորական զենքն է
կրօնախօսութեան սպառնալիքը ։

Խմբագիր Եւ կարդալիք լրագրաց մէջ
որ եղիպատէն քան եւ հինգ բարե-
նական անձանց (լուծիո նոյնքով) ու-
ցին մեծագոյն մասը բողբոջական են
եղեր, բայց կը թուի թէ այս տեղ հայ
ըլլալին իրենց շահաւէտ եւ երեւցած,
վրան զի ուսմը վաւարական ամբար-
նային սեղանած էր ։) ստորագրու-
թեամբ հանրագիր մը եկեր է ի Պատ-
րիարքարան, որով կը վկայեն եղեր
թէ Գեօր Ղազարեան Մարտիրոսը
ազլ է ի Մոսկու, եւ թէ եւ բողբոջ
գրամ առնելով՝ հրաման տուած են,
Այդ բարեկամս անձանց արատաւ-
թիւնը արժուի որոտեալութեան ալ
զերպանց պիտի ըլլայ, որ եղիպատ-
տէն հոս մեր արարքները տեսնել, ձե-
ւեր, չարիք ու կեղեր են, քանի որ
քաղաքիս մէջ մեր գրիկները չեն ըն-
ու չեն տեսնող մեր արարքներուն մէջ
սովորականութիւն մը, Այդ մարդի-
կը չեն յիշեր արդեօք թէ չտեսած
տեղին անկրկնելի տոնջանք կայ
Յիշեալ պատկէն ոչ թէ միմալ տեղի
ստակ առած չեմ հապա մեր ողբալա-
հիկին համար անձանեալ 6 կամ 12 ու
հրամանին ալ չեմ տեսած ։ Վրան զի այն
ալ շատ անգամ ձրի է ։ Առանձ-
նաւ թեան մէջ գտուել եւ դատարկն-
քելը շատ դիւրին է, անկայն . . . Ժո-
ղովքեան մը գրուի ըլլալ եւ գործ
տեսնելը արհեստ արհեստից է, ինչէն
է որ յաճախած է, որ ամեն մարդ ու-
գածը կը զրուցէ, կը բախաւ, կը զը-
պարտէ, կարծեմ՝ այնպիսիները դա-
տաստանի չեն արկուելէն ու անպա-
տիւ մնալէն, որ անհա եւ անձը-
կիւղ ասոր անոր պատկի տարտուել
չեն գաղաղի, շատ անգամ ի զո՞ր
եւ վարդապետ, առանց օրինակի եւ
արդարացի ընտելութեան Մանուկե-
ի դարուս եկեղեցական պատիւը ազդե-
տելը քաղութիւնն ու առաքելութիւն
համարուած է, այն որ ըսկեաց գայ-
թակցութեան հետ ուրիշ շահ մը չի
բերել, եւ բանասիրտ իսկ շանքը
այն է, որ ոչխարները դայթակցեցնէ
հովիւէն օրպէս զի հեշտին ըլլալ իրեն
յետոյ գտնուել օրապ, բայց մեզ հով-
ուսոյս ուրիշ վրէժ ինդրութիւն մը չէ
պատուիրուած, բայց եթէ իրեւ զ շ-
խար առաջի կարգի, այնպէս անհաւան-
ընել ։ . . Ս. Մեքենաբէշ Լեւոն

վարժապետներուն կը պատկանի ։ Եթէ
նոքա այդ կարծիքն ունին, շատ ցաւալի
է՝ զպրոցն ոչ թէ մեր համար, ալ մեր
զպրոցի համար ենք, Ստիպան մեք, Եթէ
ուղեանք մեր պաշտօնը ճշտիւ կատարել,
պիտի խմբագրէ թէ օրն է լաւ զպրոցը
եւ օրն է վատը ։ Եւ եթէ հարկաւոր հա-
մարուի ու զարկել մի քան վարժատան զոր-
ծելը տեսնելու, պէտք է որ այդ մարդն
անշուշտ վարժապետ լինի ։ Ուրիշ մարդ
եւս կարող է շատ բան տեսնել, օրինակի
համար, արդեօք աշակերտները լաւ կը
գրեն, քան բերանը կ'աւան, դասերը ջու-
րի պէս կը սերտեն, ճիշտ համբել զիտեն
Բայց ուսումնասիրանի մէջ մէկ ուրիշ ա-
ռանձին տեսնելու բան եւս կայ, բան մը
որ միշտ վարժապետը միայն կարող է
տեսնել, այդ է՝ օրին, որ՝ եթէ ներուի
ինձ ասել՝ աշակերտաց աչքերուն մէջն
առ մեզ կը շողայ, որ արտաքս կը փայլի
վարժատան մէջ տրոյղ եղանակէն, վար-
ժապետի տրամադրութեան, աշակերտաց
ու վարժապետի կենսակցութեան, նոյն
փոխադարձ յարաբերութեան եւս ։ Հա-
րկը մարդ ուղարկեցէ վարժատան, եւ
նոքա այդ ըստմանքս կը տեսնեն եւ ու

չինչ ու կը վերագրանան զէպի տուն այն
ուղեւորի նման, որ ձամբու վրայ թէ եւ
շատ անատենելու ու լեւնելու հանդի-
պած է, սակայն բան մը տեսած չէ ։ Եւ
ուղարկեցէ զինք այն տեղ եւ մեք ու-
սանց շատ խօսակոյ իսկոյն հարկի նը-
կատմունքներ կանենք եւ կարող կը լի-
նիք ասել, առաջիկայ այս է վարժատան
վիճակը, վարժատան վարժապետութիւնը
կատարուելու է միայն վարժապետաց
միջնորդութեամբ ։

Այժմ եւս կ'առաջարկեմ Ձեզ այլ եւս
ինդրել, որդ մասին եւ շատ բան շատացի
եւ ասել եւս չի ուղեր, եւ կը ցանկայի
աւելի, որ դա առանց երկուք բարակ
խօսքի իւր ճշմարտութեամբ միայն Ձեր
հաւանութիւնը դռնէր, այդ է ։

Յ.Վարժապետը ոչ թէ մէկ կրօնա-
կան կամ քաղաքական կուսակցութեան
գործ է, այլ բոլորակալ ազգի ։

Թերեւս օգտակար, գուցէ եւ հարկա-
ւոր էր թրծել դատաստութեան վրայ
խօսք բանալ այժմ, բայց եւս կը հրաժար-
ուիմ այդ խնդրէն, եւ կը ցանկանայ որ
զուր գրութեանս մասին չի ձայնարկէ,
թէ որ դա իւր ներքին համոզեցումը չէ

ութեամբ անմիջապէս չի ներդրած Ձեր
վրայ Մեկուսի թողնելով այդ խնդրը ։
Եւ կ'ուզամ վերջինին, որ է

Յ.Վարժապետը գործերի բարեբը
չեն է անթերի հրատարակութիւնը ։

Այդ գրութեամբ մեք յայտնեցինք թէ
ինչ պէտք է անել ուսումնասիրաները
բարձրացնելու համար, մեք չը կամենք
բաւաճալ խաղալ մեր հիմնարկութիւնն-
րով, այլ կամենք զիտա բողբոջակ ազգի
առջեւ ազատ ու բաց դնել, Այժմ եւս
չեմ կրնար ասել, թէ ինչպէս պէտք է
կատարել այդ, թէ ինչպէս պէտք է միտ-
ցնել այդ Պրոտիայի կամ Սահմանի
կամ Յրանալի կամ Ռուստանի մէջ
այժմ խնդրել զորայ վրայ չէ, Բայց եր-
բոր զպրոցած լինի, բարի ետանդ ու մը-
ցուծ կը շարժի ազգերու մէջ, որը կ'ա-
կըսին մէկ մէկու ձախտ առ ձախտ
պատերազմ տալ ու ամենասուր զենքե-
րու ձեռն արկանել, Այդ զենքերէն արկն
չի թափուի ի հարկէ, այլ մարքերն ու ո-
գիւր մէկ մէկու դէմ կը նետուին եւ մեք
կ'աւանդու, ահա տեսէք, այն տեղ լաւ է,
այն տեղ մեք կարող ենք իւրեւրէն,

Յրանալիներէն բան ուսանիլ ։ Բայց
նախ եւ առաջ մեք կը ցանկանք ամե-
նապէս այս տեղ ուսանիլ Պրոտիայի եւ
Գերմանիայի մէջ ընդհանրապէս ինչ
այդպէս է, ուրեմն վարժատան դուր
չի թափենք, եւ մասնաւոր միջնորդութեամբ
որ նոյն պէս վարժատան դասնակցն է,
նորա ցուելը հրապարակաւ քարոզենք ։
Ազգի մէջ այնքան ոչ որ կայ վարժատան
համար, որ եթէ մեք նորա ցուելն ու
վերջերը յայտնապէս մերկայանալը ազգի
առջեւ, վստահ եմ, որ սրտերն ու քաղ-
ները նոյն ժամանակ կը բացուին եւ վար-
ժատանը կը տառապ ինչ որ արժան է
սուլ նորան Տաք Տէր, որ այդ շուտով
կատարուէր ։ (Հաւանութեան եւս առաւ
ժառանգարութիւն) ։

* Մեր ազգը դժբաղդաբար տակաւին
հետեւ կերելի այս ճշմարտութիւնը ճան-
չելէ ։ Քննադատութիւնը փոխանակ
զպրոցներու վիճակին բարեբան միջոց
համարելով՝ խանդարման միջոց համա-
րող եւ քննադատողն ալ զպրոցին թրչ-
նալի համարող ժամատուններ պակաս չեն
մեր մէջ ։
